

Вітер з України — 2

Леся Храплива-Щур

В день святого Миколая

Ой, радіють вже від ранку янголята! Йде день Отця Миколая — це ж велике свято, а роботи в них повнісінька хата!

Ось одно взялось за ножиці великі. А святий Петро хмарок-баранчиків¹ прикликав. Збіглася хмарок комірка повна. Янголятко з них стриже біленьку вовну. Друге дожидає вже і швидко випрядає з вовни білу нитку. Третє приготувало із блискавиці дроти, щоб на них плести, а часом і... пороти. Виплело светерики пухнаті, щоб не мерзли діти в зимній хаті.

Інші знов печуть зірки: крухі та в шоколаді. Ще й підспівують, такій роботі раді. А муку як решетами сіють, небо все і вся земля біліють.

І в друкарні гук: машини золоті працюють. Янголята українські книжечки друкують. Скільки там казок, ще й образків немало! Щоб для кожної дитини стало!

І вже мріють янголята, як то діти цим дарункам їх будуть радіти. Кожне хоче гарне щось дістати. Навіть бідні, оті без мами і без тата. Та про них найбільше дбають янголята!

І коваль-мороз стукає молотками: він кує із криги на дарунки сани. Та міцні, блискучі сани, і прозорі. А на полозах² мережить дивні взори.

Вже всідає в них, повагом і поволі з патерицею³ святий Микола. А за ним з дарами янголята. Під вагою аж схилилися, крилаті.

І летять, без мотору, без коней, шляхом зоряним, що в світлі тоне. Далі й далі мчаться в небосхилі. А зірки стоять при шляху і значать їм милі. Бачать янголи внизу в хатках віконця світять. Виглядають з неба гостей діти!

З'їхали на землю. В лісі тихо. Та надумали вже чортенята лихо. Поки сани виплили з — за хмари, висипали всю дорогу жаром. І заїхали на неї сани...

Лід від жару весь відразу тане, примлівають янголи зі страху, а чорти дари під паху й шусть! — зі шляху! Ще й глузують з-за дерев, прокляті!

Довелось пішки мандрувати. Темний ліс, сніги такі глибокі, лід тріщить зрадливо на потоках. І хоч янгол пташкою літає, не лишати ж їм самого Миколая!

Аж якось добилися поволі. Ось в містечку українська школа. Діти чемні там, до праці всі охочі. Ждуть Святого, аж блищать на radoщах їм очі. Мають що Святому розказати: той сирітка, в того хвора мати. Тому знов подерлись черевики, дома він сидить в мороз великий. Кожен помочі, дарунків дожидає, від кого ж, як не від Миколая?

Вже з дверей благословить Святий усіх журливо. Коли глянь — а звідкіля це диво? Там коробок і скриньок на сцені — гори! Підійшов учитель і говорить:

— Не журися, Гостю наш, Владико! Не така чортівська сила вже велика! Поки ви снігами мандрували, ми дари великі вже дістали. А прислали їх, Тобі на шану, наші діти

з-поза океану. Хай розвеселяться янголята! Ти ж благослови дари роздати!

Підійняв Святий тремкі долоні, поблагословив синів і доні. Тих, що найбідніші наші браття, та і тих, що вміють помагати. Тих, що друзям в допомогу стануть: всіх дітей по цей і той бік океану!

Японська лялька

Юрко сидів над книжкою за столом, а Надійка на килимі на долівці, поміж своїми ляльками. Брала одну за одною до рук і тихенько зідхала. Голосно зідхати не могла, щоб не перешкоджати Юркові читати. А зідхати таки було чого! Одна лялька без руки, друга без обидвох ніг. Третя десь загубила очі, що то самі замикалися. Коли ж глянути було на четверту, не знати було чи сміятися,

чи плакати. Їй пропало кудись волосся разом з верхом голови і тепер в голову можна було заглянути, щоб побачити, що там нема нічого.

І Надійка зідхала, згадуючи, які ці ляльки були ще недавно. Як чепурно виглядали у своїх мальованих коробках, коли їх дарували то мама, то бабуся, то тітки...

І так Надійка сиділа тихенько, засумована і була б не перешкоджала Юркові, коли це він сам собі перешкодив:

- Послухай, що я вчитав у книжці! — вигукнув він.

- В Японії святкують раз у рік свято ляльок... Тоді кожна дівчинка дістає нову ляльку в дарунку. Мусить дістати!

- Мусить? — запитала з недовір'ям Надійка. — А які ці японські ляльки?

- Ось поглянь! — Юрко простяг Надійці книжку і навіть не сказав: — А вважай не поплям книжки своїми пальцями, бо це з бібліотеки! — бо так він звик казати.

Та Надійка і так ледве зважилася торкнутися пальчиками тієї книжки. На образку в ній сиділа чудова лялька в квітчастому халатику, з блискучим порцеляновим личком, з золотими шпильками в волоссі.

Надійка глянула на японську ляльку, потім на свої, поломані і зідхнула вголос:

- Я так хотіла б бути японкою!

- Е, що там японкою! — махнув зневажливо рукою Юрко. — Я ось хотів би бути індіанином. Тоді міг би вганятися на мустангові⁴ по преріях⁵, носити такий величезний вінок з пер, і скальпувати⁶ всіх, кого мені лиш подобається. На початок хоч би цього хлопця від сусідів, що завжди засідається на мене з-за рогу вулиці!

- А знаєш що, — аж підскочила від щасливої думки Надійка, — а якби ми так пішли та сказали татові й мамі, чим ми хочемо бути? Батьки можуть все зробити, а я сьогодні була чемна: з'їла на сніданок всю суху кашку і не просила додати цукру!

- Овва, велике діло! — віддув губи Юрко. — Це я ось приніс вчора дуже добрий звіт з піврічного іспиту в школі, то мене послухають напевно!

Стали обоє на порозі, держачись для певності за руки. Тато саме писав на машині якусь статтю, а мама вишивала при столі.

Юрко сказав самопевно:

- Від сьогодні я хочу бути індіанином!

Тоді й Надійка набрала відваги та сказала:

- А я хочу бути японкою!

Тато перестав цокати на машині і спитав спокійно:

- Так? А то чому?

То тільки мамі випала чомусь голка з рук і вона довго не могла її знайти поміж складками полотна.

- Бо хочу мати вінок з пер і мустанґа і томагавк⁷! — випалив Юрко.

- А я хочу мати щороку японську ляльку з та-а-аким волоссям! — додала Надійка.

- Ну, це не так важко! — відповів ділово батько. — Завтра, йдучи до редакції, куплю тобі, Юрку, квиток на поїзд до індіанського резервату. А для тебе Надійко, внесу прохання на паспорт до Японії. Хоч це, звичайно, потриває дещо довше!

Діти не знали, що сказати, бо не знали, чи батько часом не жартує. А батько продовжував:

- Тобі, Надійко, купимо японське кімоно⁸, щоб ніхто в Японії не міг пізнати, що ти там чужа...

- Але я візьму зі собою свій народний одяг? — збентежилася нараз Надійка. Їй якось ніхто не відповідав. — То хоч віночок і намисто... — додала вона майже благальним голосом.

- А це навіщо? — вмішалася в розмову мама. — Хіба годиться японці носити український одяг?

- Звичайно, ні! — погодився за Надійку Юрко. — Друге діло — мої українські книжки. Я мушу їх взяти, бо що буду робити, коли не буде війни з блідими лицами, ні ловів?

- Ну, це ще слід поважно передумати, — завважив тато, — я не знаю, чи варто брати зі собою щось таке, що може видатися індіанам підозрілим. Бачиш, індіани не мають письма, такого, як ми,

українці; його ми знаємо вже від тисячі років. Свого письма вони ніколи не мали, аж недавно навчилися англійського. Отже, твоїх книжок не зрозуміють — ще чого доброго подумують, що це які чари, а тоді, ти знаєш, що тоді! — і батько потягнув рукою по своїй голові, від чола до потилиці.

Юрко не відповів нічого, тільки торкнувся нишком своєї голови, немов щоб перевірити, чи його кучерявий чуб ще на місці. Зате Надійці стало таки справді моторошно:

- Мамо, але ти поїдеш зі мною, правда?

- Я?! Навіщо ж тобі мене? Коли станеш японкою, то матимеш собі свою японську маму!

Надійці затремтіли сльози на очах:

- Але ти будеш моя мама, хоч і далеко?..

- Ого, вона, дурненька вже плаче! — вигукнув Юрко. — Хіба ти не бачиш, що вони з нас жартують! Кожен знає, що коли маєш свою маму, не можеш мати чужої!

- Авжеж, і кожен знає, що коли маєш свою Батьківщину, не можеш мати чужої,

хоч би як далеко вона була! — сказав тато, і Юрко почув, що тато вже не жартує.

- То я буду українка! — притулилася до мами Надійка. — Дурненька, та ти ж є українка! — закопив губи Юрко. — Так, як і я українець!

- Так, як і ми українці! — додав тато і знов зацокав машинкою.

Юрко й Надійка повернулися знов у свою кімнатку. Юрко до книжки, Надійка до своїх ляльок. Тепер ляльки вже не виглядали їй такі бідні. Бо хто й знає, чи японські ляльки теж не псуються так швидко?

На Великдень до бабусі

День був чудовий. Попри дорогу цвіли куші золотодощу та дикої рожі. Молоденьке листя на деревах біля дороги виглядало як найніжніше мереживо, коли було поглянути вгору з авта. Бо Богдан і Оленка їхали з батьками автом на Великдень до бабусі. Бабуся мала свою хатку далеко за містом і дуже любила, коли до неї приїздили в гості. І діти теж любили їздити до бабусі. А до того ще на Свята! Богданко віз в дарунку бабусі глечик на квіти, розмальований у трипільські взори. І то не звичайний, а такий, що сам на нього заощадив гроші, бо весь Піст не купував собі шоколадок. А Оленка везла вишивану подушечку на голки для бабусі. Скільки то було мороки з цією подушечкою! Що вишила кілька хрестиків, треба було ще більше їх пороти. Богданко вже казав, що подушечка певно буде готова... на Різдво! Коли ж ні! Оленка завзялася, зовсім перестала стежити за телевізійними програмами, а таки покінчила подушечку ще до Квітної Неділі.

То тепер весело було їхати до бабусі. З-під коліс раз-по-раз вискакували маленькі зайчики, і тато мусів сповільнювати бігу, щоб їх не переїхати. А Оленка ще згадувала останні тижні: як всі разом відбували реколекції, як відвідували Божий Гріб у Велику П'ятницю, а ще перед тим як сумно було, коли в церкві читали про Страсті. Та тепер вже був близько Великдень, і на душі було радісно. Так радісно, що як лиш проминали яке авто, Оленка зараз скрикувала:

- О, вони певно їдуть теж до бабусі на Великдень, тільки їх бабуся певно не така добра, як наша!

А коли з'їхали з головного шляху і здалека було видно бабусину хатку в городі, то стало так радісно, що хотілося кричати на все горло. Бо й бабуся вже стояла на порозі хати, щоб привітати любих гостей, а її собачка Мушка таки прямо трохи не впала під колеса, та гавкала, мов навіжена. Ще добре не задержалося авто, як Богдан і Оленка кинулися до дверей, щоб якнайшвидше вискочити. Та двері лиш одні, і то не дуже широкі.

Богдан штовхнув Оленку ліктем під бік і гукнув чужою мовою, так, як чув це на вулиці в місті:

- Відступися, ти брудна!

- Замкнися, ти дурний! — відгукнулась Оленка тією ж мовою та всією силою таки пропхалася перша крізь двері.

- Діти, що ви таке говорите! — стрепенулася мама. — Це ви так вітаєтеся з бабусяю?

Богданко збентежився на хвилину. А далі, немов хотів направити лихо, кинувся бабусі в обійми, з окликом:

- Геллов, бабусю!

Але бабуся не відповіла йому ні не простягла до нього рук. Вона тільки стояла закаменіла, а з очей покотилися дві великі сльози.

- То твої діти... то твої діти, Дарусю, вже навіть до мене говорять по-чужому? — ледве вистогнала вона і закривши лице рукою, пішла швидко у хату. Богдан і Оленка заніміли.

- Мамо, мамусю! — кинулася у хату за бабусею мама.

А тато сказав суворо до дітей:

- Йдіть у город і не приходьте, поки вас не покличемо! Завжди тільки біда з вами!

Богданко пішов, мов несвоїми ногами. А за ним, з похиленою головою Оленка, а за ними Мушка, замітаючи стежку сумно опущеним хвостом.

В городі вже цвіли свіжі нарциси, цвірінькали пташки, але дітям було не до того. Вони йшли перед себе стежкою і мовчали, аж поки Богданко почав:

- Бачиш, ти сказала мені погане слово і тепер бабуся плаче через тебе!

- А хто мене штовхнув? — наїжилася Оленка. — І не сором тобі!

- А ти навіщо пхаєшся всюди перша? — відповів Богданко войовничо. А Мушка, хоч не знала, про що йдеться, для всякого випадку загарчала.

Хто знає, до чого ще було б дійшло, коли ж на ґанку появилася мама. Богдан кинув поглядом довкруги, немов, щоб побачити, чи буде куди втікати, а Оленка прошипіла злорадісно:

- Бачиш, тепер тобі дістанеться!

Але таки станули послухно і заждали, поки мама підійшла до них. Мама підійшла без слова, взяла їх за руки і повела на лавку під плакучою, похилою вербою. Там сіла разом з ними, і Оленка подумала, що краще було б, якби мама сварила, або навіть відібрала той новий синій плащик, що купила їй на Великдень.

Але мама не сварила. Вона зовсім спокійно сказала:

- Бачите, діти. Вас двоє — брат і сестра...

Богданко насторожився, до чого це мама говорить.

- І в мене був брат, а в бабусі нашої син, Славко. І бабуся, і дідусь, і я, всі його любили. Він вчився пильно, і вже ходив до високої школи у Львові. Ми всі знали, що з нього буде колись великий вчений, бо й усі вчителі-професори не могли його нахвалитися.

- А де він тепер? — не втерпів Богданко, немов забув, що то ждало його.

- Його нема, — відповіла мама. — І саме завтра припадає річниця його смерті. А було це так. Висока школа у Львові була чужа, ворожа нам, польська. І одного разу там зійшлося в час перерви кілька чужих студентів та стали вголос насміхатися з нашої, української мови. Мій брат, а ваш, діти, вуйко Славко, не міг цього стерпіти. Він підступив до них та став вияснювати. Спокійно і розумно, бо він знав багато і міг все пояснити. Став розказувати їм, яка гарна наша мова, як здавна вживає її наш народ,

які славні твори написали нею наші письменники. Та чужинці цього не хотіли слухати, а накинулися на нього з кулаками, а то пішли в рух і палиці. Зчинилася суматоха, хтось викликав поліцію. Поліція — ворожа, не розбирала багато, але взяла в тюрму не своїх, тільки вашого вуйка, що ніби то він розпочинає бійки.

- Але ж вуйко не був винен! — виклинула з жалем Оленка.

- Та звичайно, що ні. Але проте його довго не випускали з тюрми, хоч ми старалися і старалися про те. Аж вуйко занедужав там важко від голоду та побоїв і помер. Саме на Великдень, багато вже років тому...

- І нас навіть ніколи не побачив! — прошепотіла тремким голосом Оленка.

- Не то, що не побачив, — відповіла мама, — але ще й ви саме під річницю його смерті, так зневажили свою рідну мову, що поміж собою, та навіть до бабусі, заговорили по-чужому...

- Бо чого Богданко... — почала своє Оленка, але скоро замовкла.

- Та ще й слова ці були погані, зовсім не такі, як під Свята годиться. Але хоч би вони були й найкращі, вони були чужі. Ними ви дуже глибоко вразили бабусю, яка вас так дуже любить. І ви розумієте, тепер, чому?

- Розуміємо! — пробурмотів Богданко.

- Мамо, мамо, я хочу їхати додому! — заплакала Оленка. — Які це будуть Свята, коли ми такого нарobili?

- Свята будуть, тільки ви мусите щось зробити. Накоїти лиха, а опісля втікати, це ніяке геройство! — сказала мама так поважно, що ніхто й не міг думати, що могло б бути інакше. — Ви мусите зараз піти і обіцяти бабусі, що ви завжди будете так шанувати й поважати рідну мову, як ваш вуйко, що навіть життя не пожалів в її обороні. Добре?

- Добре, добре! — гукнули Богданко й Оленка, побігли в хату, взявшись за руки. А за ними, махаючи хвостиком, і Мушка.

Мама ждала на лавці, схиливши голову на руки. Аж з хати вийшла бабуся, держачи руки на раменах обидвох дітей.

- Ми з ними вже домовилися, Дарусю! — сказала вона мамі. — Вони ж самі розумні і знають, що чужої мови мусимо вживати, коли говоримо з чужинцями, але поміж своїми, коли всі розуміємо одні одних, ми не сміємо говорити не по-своєму. Вони ж у мене розумні внуки. І вони мені обіцяли, що більше вже ніколи такого, як сьогодні, не буде. І я їм вірю: вони ж небожі нашого Славка!

1 Хмарки-баранчики — білі, кругленькі хмарки називаються: баранчики.

2 Полози — дошки, що на них сунуться сани.

3 Патериця — висока палиця з хрестом на верху, знак єпископської влади.

4 Мустанг — рід коня, що на ньому їздили індіани.

5 Прерії — північно-американські степи.

6 Скальпувати — здирати з голови шкіру враз з волоссям. Вбивши свого ворога, індіани скальпували його і на знак перемоги носили цю шкіру приторочену до пояса.

7 Томагавк — індіанський топір.

8 Кімоно — квітчастий одяг японок.